

— «Ինքզոց համար ուրիշ համբայ չկայ։ Կամ ա՛մենն անմիջապա՛ս հազմապը, կամ ամենայնպիսի հաւասար։ Կամ մեռելի, կամ վրէժի։ Անցեալը զարհուրելի է, ներկան զարհուրելի։ Կուսանք մեր ամբողջ կեանքը, կը նստիւնք մեր սիրելու եւ հասկնալու բոլոր կարողութիւնը որպէս զի վաղը լաւագոյն ըլլայ, որպէս զի ապագան երջանիկ ըլլայ։ Երբ միշտ եւ նոս սխալեցանք — եւ մեր բռնաւարտիւնը անօր անճեղքելի ապագայն է — աշխարհիմ հոր մարդու մը եւ հոր կեանքի մը ծնունդովն։ »

— «Ով որ Յիսուսի նէս կը կենայ՝ հակառակ է անանական հին բնութեան, եւ կ'աշխարհի հրեշտակականին համար, որուն պէտք է յարդէ։ Բոլոր միայնակ մտիւր է եւ շաւիտաւորին։ »

— «Ամէն մարդ սխի ուզէր առաջին ըլլալ՝ նաեւ հաւասարը երու մէջ։ Կ'ազէ մեծագոյնն ըլլալ՝ այս կամ այն կերպով՝ իր շուրջիններուն մէջ, կ'ուզէ հրամայել, իշխել, սելի մեծ ելլալ, աւելի հաբուստ, զեղեցիկ, իմաստուն։ Մարդոց ամբողջ պատմութիւնը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ արքայազր երկրորդութեան։ Բայց Յիսուս կը սողգեցնէ, եթէ մէկը կ'ուզէ առաջին ըլլալ՝ թող ամէնէն վերջինն ըլլայ եւ ամէնուն ծառայ։ Ամէնէն մեծը ամէնէն գորբն է։ Հօգրաջոյր սէտք է ծառայէ բարաբարունին։ »

— «Մարդոց ազատութիւնը այնքան մեծ է՝ որ ամէն որ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ ուրիշներէն շատ առնելու եւ բիշ սարու։ Ամէնը կը ջանան ունենալ առատանեղութեան զոյննաւներ համեստ դիմակ մըն են մարտեցանութեան։ Բայց Յիսուս կը հաստատէ. լաւ է աւար բան առնելը։ »

— «Ո՞վ սխի յաջողի ըլլալ նման Աստուծոյ, ըլլալ ինչպէս Աստուծո։ Աստուծոնք է։ Աստուծութիւնը մեր մէջ է. անասնութիւնը զայն կ'երկարապնդէ եւ կը սեղմէ զմիտակ կեղծի մը պէս եւ կը յապաղէ մեր աճումը։ »

— «Երեք բաներ անհրաժեշտ են մարդոց. հաջր, առողջութիւնը եւ յոյր։ . . . »

«Ով որ կ'ուզէ մարդիկ իրեն բաշխել՝ սէտք է առջ հալը, առողջութիւնը եւ յոյր։ Չէտք է կըշտացնել, բռնել եւ սեղծել հաւասար՝ սելի զեղեցիկ կեանքի մը։ »

— «Յիսուսի ամբողջ գործը պարզէն մըն է վերկուրեան, զօրութեան, մարդութեան, հարաւորութեան, ազատութեան։ Բայց կը մերժենայ հիւանդներուն՝ վառելու համար հիւանդութիւնը, տկարներուն՝ ազատելու համար զանոնք իրենց թուլութիւնէն. աղաւթներուն՝ յաւալու համար զանոնք։ Չի սիրեր հիւանդները միայն զի հիւանդ են. կը սիրէ հիւանդուն հաւասար առողջութիւնը, եւ այն աստիճան կը սիրէ, որ կ'ուզէ աւել զայն անոր՝ որ զայն կորսնցուց։ »

Յիսուս մարգարէն է երջանկութեան, երաշխաւորը կեանքին, կեանքի մը աւելի արժանաւոր ապրումը ըլլալու։ Հրաշքներն ուրիշ բան չեն եթէ ոչ զրաւական իր խառնումին։ »

1866-Ի ՍԻՈՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

ԴԱՂՈՒՄՆԵ ՄԸ

— «Հասաւ մեզ ուրեմն այն երջանիկ օրը, կամ լաւ եւս է բսել բարեպատեհ առիթը, յորում ամենայն վստահութեամբ կ'ընծայեցընեմք զմեզ ուսումնական հանդիսարանին մէջ. ուր տեղ փոփոխելի կը մեզ կանուխ ժամանակաւ երեւի, եւ ազգասիրաց իրաւալի իղճնու բաղձանքը լեցընել։ »

«Եւ ունէի՞նք արդեօք այս պարտաւորութեան կատարելու շարժառիթ մի, եւ ի՞նչ կը այն որ ցարդ արդէ կ'զի մեզ զայն ի գործ դնելու։ Երկրորդ յայտնի է որոց ունի ի գլուխն է. առաջինին վերայ միայն կ'ուզեմք հոս խօսել, յորում եւ զմեր նպատակը յայտնել։ Ամենայն գործ պատճառէ մի կը յառաջագոյն բաժնի փոխադարձից. եւ հարկ է որ խրատանշիւր պատճառ իրեն համեմատ գործ ունենայ, ապա թէ ոչ արբամբարեանկան վրիպակ մի հան կը զուտակուի, եւ հարկ է այն ժամանակ նայն գործնայն ուրիշ պատճառ մի դանել։ Նախորդ դարու մէջ կամ ի սկզբուն հրապարակական թերթներու հաստատութեան պատճառ ինչ որ այլ էր, յայտնի է որ ներկայ ժամանակիս խմբագրութեանց չըսեմ ամենուն, բայց շատերուն հրատարակութեան պատճառ առ երկու պայմաններն են. — Որհնելու ազատութիւն եւ խօսելու ազատութիւն։ Այս երկու նշանարաններն կը փայլին առաւելապէս երիտասարդ խմբագրութեանց մէջ։ Իմաստից խորը թափանցել չեմք ուզեր, այլ միայն մեք եւս ազատօրէն խորհելով կը հարցնեմք մեզ, թէ հո՞րկ է որ մեր Սիօնի նշաններն եւս ասոնք ըլլան. եւ թէ մեր ներկայ խմբագրութեանն եւս պատճառ չանոնք ընելու ըլլամք՝ իրաւունք կ'ունենեմք արդեօք։ Պատասխանը լսելէս յառաջ բնականօրէն խորհելու եւ խօսելու ազատութիւնը, տեսնեմք անոնց սահմանը, անհուն կամ հոսնաւոր, եւ թէ ամէն մարդ անխափ ունի՞ այս ազատութիւնը։ »

«Ոչ ոք կ'ըրէք կրնալ ուրանալ մարդկային մտած այն զօրութիւնը, զոր ամենին բնական զօրութեամբ հնար չէ զօղել զայն. եւ որովհետեւ միայն հոգւոյն մէկ մասն է, եւ հոգին պարզ եւ աննիւթ է ուս-

թիւն մի ըլլալով, բնականաբար անհնարին է որ և է մարդկեղէն հնարքներով եղանակաւորութեան մի մէջ գնել անոր զօրութիւնը, կամ չափաւորել, Ապա ուրեմն խորհիւն ալ՝ որ մտաց զործն է, անկարելի է զսպել և չափաւորել, ուրեմն մարդոյս միտքը ազատ է, և հետեւապէս խորհելու ևս ազատութիւն ունի. և ամենեւին հեղինակութիւն մի չկայ որ բնական կամ բարոյական ուժով կարողանայ գերել մտաց այս ազատութիւնը, Բնաւորաց ու կոտակաշտ կայսերաց սուրն և հուրը ու հազարումէկ տանջարանները՝ այն՝ կարողացան սուրբ վկայից մարմինները կարատել, այրել, խանձողել, բայց անհնարին եղև անոնց միտքն ու աստուածային խորամանկ գերել. մարմիններն բռնակցին չղթայեցին, այլ միտքերնին ազատ մնաց։ Մարդս կը խորհի ներքնապէս, և անոր այս խորհելու ազատութեան զէմ որ և է յարձակում մի արտաքին ըլլալով, մտաւոր չօրութիւնը կը մնայ անդիմելի և անյոթթանալի։ Այս ճշմարիտ է որ, թէպէտ և խորհելու ազատութիւնը չկրնար կաշկանդիլ ու զսպուիլ, սակայն կրնայ խորհելու եղանակը փոփոխիլ մարդոյն և արուեստին միջոցաւ։ Քանզի մարդկային միտքը որ և է առարկայի նկատմամբ չորս եղանակի կամ կրից ենթակայ է. ազիտութեան, տարակուսի, կարծեաց և ստուգութեան. ուստի հնար է ազէս մարդոյ մի սխալաբար խորհիլը կամ միտքը բժշկել ևն. թակայի կամ զաղփոխի մի ճշմարիտ գիտութեամբ, և սխիլ այնուհետեւ այլազգ խորհել. նայնպէս տարակոյս էամ սխալ կարծիք ունեցողին երկրայութիւնը փարատել և կարծիքը ուղղել, սբով և անոր խորհելու եղանակն այլ կ'ուղղի։ Դարձեալ ստուգութեան մէջ եղող միտք մ'ալ կրնանք երկրայեցնել ու անստուգութեան մէջ ձգել և սխիլ տալ անոր այլազգ խորհել։ Ասանք խիստ զիւրութեամբ կրնան ըլլալ. և որչափ առաւել հարուստ է մարդոյս խորհելու կերպը փոխել նկատմամբ միև նոյն ենթակայի, այնչափ առաւել անհնարին է դարձեալ անոր ազատութիւնը իրմէ վերցընել, որ ուրիշ բան ըսել չէ, և թէ ոչ մարդոյս հոգւոյն կիանքը բառնալ. փասն զի խորհիլը որ մտքին զործն է, հոգւոյն ալ կիանքն է . . . :

«Բարի է խօսելու կարողութիւնը, քա-

նի որ մեր մտաց քաբի խորհուրդները յայտնելու կը ծառայէ, Չոր է նոյն կարողութիւնը, թէ որ մէկը իւր սրտին չոր խորհուրդները յայտնելու կը ծառայեցնէ։ Արդ, քանի որ խօսելու կարողութեան մէջ կայ շարաշար գործածումն, ապա ուրեմն ազատ չէ այն. ուրեմն չիք ազատութիւն խօսելու. և ով որ խօսելու ազատութիւն կը դուռնի, կը բռնարարէ իւր անձնական իշխանութիւնը, կը բռնադրուէ իւր մտաց ողջութեան զատումը, որոց ձևաքն է, կամ սղտք է ըլլայ խօսելու ազատութեան ստնձը . . .

«Խօսելու ազատութիւնը իւր չափն ու սահմանը ունի. ուրեմն մարդս ազատ չէ խօսելու, քանի որ ուղիղ զատում և լաւ խորհելու արամաղրութիւնները չունի, քանի որ միտքը կրից զսնդզոյն երանգներով տողորուած է. միով բանիս՝ քանի որ միտքը ազատ չէ անձնահաճ խորհուրդներէ ու կիրքերէ, աչատ չէ նաև խօսելու։

«Արդ, մտաց այն կարողութիւնը չորարդի հեղինակք ազատութիւն կ'անուանեն, ինչպէս ամէն բանական ստեղծումք՝ նոյնպէս և մեք կը վայելեմք և կը դաւանեմք, սակայն չեմք ուզեր բնաւ մեր այս խմբագրութեան նշանաբան ընել և խօսելու ազատութիւնը։ Քանի որ մարդիկ ասով կը գեղձանին շարաշար գործածութեամբ, այնչափ բարոյական աշխարհիս խանգարման պատճառ կը լինին։ Համեստութիւնն ու կրօնքը խիստ շատ անգամ կը վիրաւորի այս ապօրինաւոր ազատութեան երեսէն. և ինչպէս մարմնաւոր իշխանութիւնք՝ նոյնպէս հոգւոյն իշխանութիւնք կը տազնապին անոր գեղձմանը զէմ և կը հարկադրին շատ անգամ բուռն զօրութեամբ չափաւորել զայն, և երբեմն ևս տուգանօք հանգերձ կշռել անոնց պատիւը։ Այս գեղձումները, որոնք անթումը և անսանձ յորդեցին մօտ տարիներս զբաղան հրատարակութեանց տեսարանին վրայ, արդի եղան մեզ ինոյն ներկայանալու։ Պարտաւորութիւն մի, չոր ազգութեան ներկայ ոգին մեր վրայ կը տեսնէր, տեղի կուտար ակամպս անոնց երեսէն։ Ազգիս՝ էթէ ոչ նիւթապէս, գէթ բարոյապէս օգնական ըլլալու սերն ու յօժարութիւնը զմեզ կը յորդորէր ինոյն, բայց վերին Տեսութիւնը կարծես թէ մատամբ կը յայտնէր մեզ, թէ պարտիմք խօսելու ազա-

առաջին դեմ պատկառ կենալ:

«Միտնը իր ընդունած օրինաց համեմատ և իբրև աղբիւր՝ յորմէ ամենայն օրէնք կ'ելանեն, սիրոյ խաղաղութեան դրօշակաւ կ'ընծայէ զինքը բնդհանուր Ազգին, կը փութայ անոր բազմամեայ ազնուկալութիւնները բոս կարի լեցնել ներկայիս մէջ, ապագային թողով կատարելութիւնը. ինքն ալ փոխարէն կը յուսայ ընդունել քաղցր և ուրախական ծախս մի իրեն դեմ, որ պիտի ըլլայ մի միայն յորդոր և քաջալեր իւր յարատեւութեան մէջ, միանգամայն և ներդաժմութիւն մի իւր սիրելի ազգին կողմանէ բոլոր այն թերութեանց, որ անբաժան յարակիցք են որ և է նոր հաստատութեան մի:

«Իսկ Միտնի մէջ պարունակելիք նիւթին գալով, այսչափ կ'ընեմք թէ բացի ապօրինաւոր վիճարանութիւններէ ու նախադարձակ բանակոտութենէ, որոնցմէ իսպառ պիտի զգուշանայ, պիտի խօսի անխտիր ամէն տեսակ նիւթերու վրայ, որ թէ կրթիչ են և թէ զուարճալիք:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

Ա

ԳՊՐԻՅԱԿԱՆ ԱՐԴԴԻՆՔԷ

Ժառանգաւորայ Վարժարանին 1925-26 դպրոցական շրջանը նշանակալից եղաւ իր արդիւնքով:

Ժ. Վ. այդ շրջանին ունեցաւ չորս դասարան: Եւ կիւլգէնկեան բարերարութեան շնորհիւ Չորրորդ դասարանը եղած էր Ընծայարան: 1926 Հիտմոր. 3., Կիր. առտու, Սրբոց Յակոբեանց Տաճարին մէջ, Ընծայարանի ուսանողներ Աւագ Սարկաւազութեան աստիճանին կոչուեցան Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքի ձեռնադրութեամբ: Ձեռնադրութեան կարգը ներշնչումի ժամեր եղան այս նուիրեալ թարմ հոգիներու և մեր ամէնուն համար:

Նորընծայ Սարկաւազներու տրուեցան ուսանմին սենեակներ Չամ-Թաղ չէնքի առաջին յարկին վրայ, իրենց ուսումնական կեանքը և առանձնական աշխատութիւնները լաւագոյն պայմաններու մէջ

կատարելու համար: Ընծայարանը հնգամեայ շրջան մը ունի, որուն առաջին տարին բոլորուեցաւ, և հիմայ կը մնայ 3-4 տարուան շրջան մը, որու ընթացքին Սարկաւազներ մասնագիտօրէն պատրաստուած պիտի ըլլան իրենց սուրբ կոչումին:

Ընծայարանի դասերը ստանձնած է ուսուցչական մարմին մը, որուն ղրութիւն է Ամեն Ս. Պատրիարք Հայր, որ կ'աւանդէ այս շրջանին Պատ. հայ և օսար մասնագրութեանց, և Հայերեւոյցիական եկեղեցի: Բարգէն Սրբազան կ'աւանդէ Հին և Նոր հայերէն, և Պատ. նոր հայերէնի, և Ներածութիւն Սուրբ գրոց, Հայց. և Ընդհանուր եկեղեցւոյ պատմութիւն: Ամերիկացի Հայր Պրիմէն Անգղիերէն լեզու և գրականութիւն: Ֆրանսացի Մ. Պասան, Ֆրանսերէն, Երուսաղէմացի Մ. Ֆարա՝ Արաբերէն, Տիար Լ. Չիլինկիրեան՝ եկեղեցական երաժշտութիւն: Նորընծայ սարկաւազներն ութը հոգի են և իրենց անուններն են ձեռնադրութեան կարգով. Կարապետ Չալրկեան, Սարգիս Մանուկեան, Հայկ Արամանեան, Եղեթիկ Վերանեան, Գրիգոր Քասիկեան, Ներսիս Տէր-Յակոբեան, Արփիար Մանուկեան, Մասթոս Գույումճեան, ամէնքն ալ երիտասարդ, ամէնքն ալ հայկական հաւածանքի և տառապանքի մէջէն անցած, գիտակից իրենց ազգին և եկեղեցւոյն վիճակին, և օժտուած ծառայութեան երկիւղած ոգիով:

Ընծայարանի ութը Սարկաւազներուն հետ պէտք է յիշել, մեր միւս երեք սարկաւազներու անուններն ալ, որոնք դարձեալ Ժ. Վ. 1924-25 դպրոցական տարին, մասնաւոր խնամքի տակ յառաջ տարին և գեւ կը տանին իրենց ուսանողութիւնը, և նրբորուեցան եկեղեցւոյ ծառայութեան:

Այս երեք սարկաւազունք են. ձեռնադրութեան կարգով, Նորայր Պողոսեան, Անդրանիկ Պալպիլեան, Ներսիս Տէր-Ներսիսեան: Նորայր և Ներսիս Սրբոյ. թէ՛ կ'ուսանին այժմ և թէ՛ Ժ. Վ. և Երուսաղէմացիներու դպրոցին մէջ կ'ուսուցանեն. իսկ Անդրանիկ Սրկոյ. Ս. Սթոպին ելեմքից տեսչութեան գիւմնին մէջ օգնական նշանակուած է, շարունակելով հանգերձ իր ընկերներուն հետ իր մասնակի ուսումը:

Ինչպէս կը հետեի այս տեղեկութիւններէն, Ս. Յակոբ այժմ ունի մետասան